

270 LET BABIŠTVA NA SLOVENSKEM

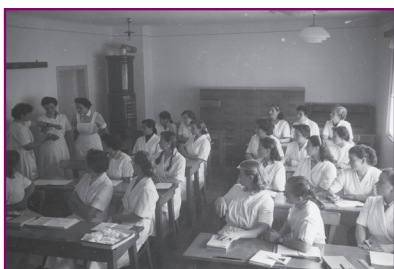
Babiško učenje v prostorih 3. paviljona deželne bolnišnice med letoma 1896 in 1923

Babiške gojenke v razredu babiške šole

Pisanje kontrolke pri babici Kristini Hunski na babiški šoli

Babiška šola - spremenjene uniforme, v ozadju stara peč

Babica Anka Grm pri porodu z gojenkami

Babiške gojenke v predavalnici pri teoretičnem pouku

Stara porodnišnica

Babiška šola

23. JANUARJA LETA 1923 JE PRVE PORODNICE IN GINEKOLOŠKE BOLNICE ZAČELA SPREJEMATI TEDANJA BOLNIŠNICA ZA ŽENSKÉ BOLEZNI IN PORODNIŠTVO V LJUBLJANI, NA ŠLAJMERJEVI ULICI (TAKRAT STARA POT 3) DANAŠNJA GINEKOLOŠKA KLINIKA UKC LJUBLJANA, ZATO LETOS OBELEŽUJEMO 100 LET DELOVANJA KLINIKE.

Nekdanji objekt Cesarja Franca Jožefa I, azil za neozdravljivo bolne, zgrajen leta 1904 je bil v letu 1922 preurejen za naselitev ginekološkega in porodniškega oddelka iz 3. paviljona Deželne bolnišnice ob Zaloški cesti.

Formalno babiško izobraževanje za Kranjsko deželo se je začelo v Ljubljani leta 1753 po naročilu cesarice Marije Terezije.

Prvi predstojnik bolnišnice za ženske bolezni in porodništvo je bil profesor Alojz Zalokar, hkrati pa je bil tudi ravnatelj babiške šole. Klinika je bila slavnostno odprta 20. marca 1923. Odprl jo je profesor Andrija Štampar iz Zagreba, in sicer kot zastopnik Ministrstva za ljudsko zdravstvo Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Beogradu.

Ob začetku druge svetovne vojne so se takoj po ustanovitvi OF (Osvobodilna fronta) v odporiško gibanje aktivno vključili zdravniki, babice in del drugega osebja. Bolnišnica za ženske bolezni je tako postala eden izmed pomembnih stebrov OF in pomembna baza partizanske zdravstvene službe, saj se je tu zbiral in pripravljval sanitetni material za partizanske bolnišnice. Klinika je bila številnim aktivistkam in partizankam varno zavetje pred okupatorjem.

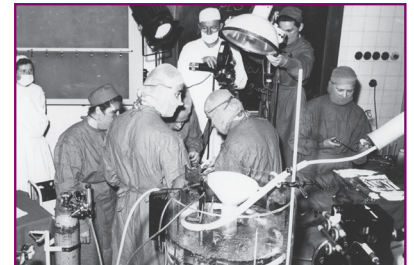
Po osvoboditvi je bil prvi predstojnik prof. dr. Pavle Lunaček – Igor, in sicer od leta 1945 do leta 1955. Zaradi prostorske stiske na kliniki je prof. dr. Lunaček predlagal gradnjo babiške šole z internatom na vrtu porodnišnice. Prostori babiške šole in internata so bili v drugem nadstropju stare porodnišnice. Prof. dr. Lunaček je želel pridobiti tudi več kadra. Pri gradnji so pomagali vsi zaposleni ter gojenke, in to tako tiste, ki so se že šolale, kot tudi na novo vpisane v šolo ter celo sam ravnatelj. V letu 1950 je bila zgrajena Babiška šola z internatom, ki še danes stoji na Šlajmerjevi ulici 3A. Prostori v prvem nadstropju so bili namenjeni za bivanje in spanje gojenk, spodaj pa so bile učilnice. Imeli so tudi kuhinjo in jedilnico, pri čemer so dežurne učenke hrano prinašale iz Leonišča in jo samo razdeljevale v prostorih babiške šole.

V letu 1984 so štiriletno babiško šolo končale še zadnje gojenke, kot so jim še vedno rekli, saj je bilo uvedeno usmerjeno izobraževanje. S tem je bilo prekinjeno izobraževanje, ki je trajalo od leta 1753. Z napori in podporo tedanje zdravstvene politike se je babiško izobraževanje nadaljevalo v letu 1996/97, in sicer na visoki strokovni stopnji izobraževanja. Značilnost tega izobraževanja je, da se prvič v zgodovini na tem področju izobražujejo tudi moški. Diplomanti dobijo strokovni naziv diplomirana babica/diplomirani babičar.

Po letu 1978 je vodstvo klinike prevzela prva ženska, in sicer prof. dr. Lidija Andolšek - Jeras. Zaradi širjenja dejavnosti in vse večjega števila porodov je ponovno prišlo do prostorske stiske, zato se je odločila za priprave na gradnjo objekta nove porodnišnice. Le ta je bila zgrajena z večinskim deležem samopriskevka občanov Ljubljane. Vsi dosedanji direktorji in glavne medicinske sestre so, vsak na svojem področju, prispevali svoj kamenček v mozaiku razvoja Ginekološke klinike. S ponosom lahko rečemo, da so nas z dobrim vodenjem in razvojem stroke pripeljali in sam svetovni vrh ginekologije, porodništva ter babiške in zdravstvene nege.

100 let od ustanovitve BOLNICE ZA ŽENSKÉ BOLEZNI IN PORODNIŠTVO

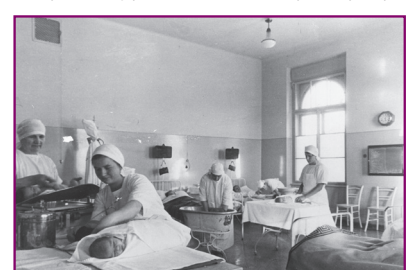
Delo v operacijski dvorani

Ginekološka operacija

Učenje babiških gojenk v predavalnici s pomočjo diaprojektorja.

Jutranja nega novorojenčkov na oddelku otročnic

Zgornja štacija

Babice v porodni sobi, 1971

Oddelku otročnic - učenje mater nege novorojenčka

Novorojenčki pripeljeni z dojenja

270 let babištva na Slovenskem in 100 let Ginekološke klinike v Ljubljani

GORDANA NJENJIĆ,
MAG. ZDR. NEG., DIPL. M. S., BABICA

Začetek formalnega babiškega izobraževanja v Ljubljani sega v davno leto 1753, ko je bila po dekretu cesarice Marije Terezije za Kranjsko deželo odprta prva babiška šola. Skozi desetletja je bilo izobraževanje babic tesno povezano z nastankom novih bolnišničnih oddelkov. Lokacija porodnišnic in najdišnic v Ljubljani se je veliko spreminjala, s tem tudi lokacija babiške šole, ki sta vedno hodili z roko v roki.

V nadaljevanju bo na kratko opisana lokacija porodnišnic v Ljubljani, s tem pa tudi delovanje babiške šole. V meščanski bolnišnici, ki je stala na mestu današnje vile Kresije nasproti Filipovega dvorca, je bil 1789 odprt poseben oddelek porodnišnice in najdišnice (Lavrič, 1953). Pred tem so babice pridobivale prakso na terenu pri porodih na domu. Po zapisih se domneva, da je to bila ena sama soba s štirimi posteljami. Med drugim je zapisano, da je to prva porodnišnica na slovenskem ozemlju. Tam so bodoče babice pridobivale praktično znanje. V letu 1809 so porodnišnico in najdišnico preselili v stavbo, ki je stala v Marxovem parku pred današnjim sodiščem na Dalmatinovi ulici. Prvotno je porodnišnica imela 6 postelj za nosečnice, porodno sobo s 3 posteljami in eno večjo sobo z 12 do 14 posteljami za otročnice. Zraven sta bili še dve manjši sobi za 1. in 2. letnik učenk babiške šole (Gradišek, 1973). Takrat so potekali tako imenovani tečajji za babice, ki so trajali leto in pol do dve leti. 1870. leta je Alojz Valenta preuredil porodnišnico, ji dodal še nekaj prostora in še postelje za ginekološke bolnice. Takrat je Ljubljana dobila prvo žensko kliniko, ki se je

takrat imenovala Frauenklinik. Med potresom leta 1895 se je stavba porušila in je bila prisiljena delati v barakah, postavljenih na tej lokaciji. Naslednje leto se je ginekološki in porodniški oddelek preselil v 3. paviljon deželne bolnišnice, kasneje splošne bolnišnice na Zaloški cesti. V potresnem času sezidana bolnišnica je bila za ta čas najsodobnejša. V tem času je Alfred Valenta (starejši) rešil prostorsko stisko s tem, da je za paviljonom 3 prizidal še eno stavbo. Babiška šola se je preselila v te prostore.

Za izobrazbo, vzgojo in predvsem za praktično delo babic je bila pomembna šolska babica. Prva šolska babica je bila Uršula Lajer, ki je nastopila službo 16. 2. 1789. Kasneje sta delovali šolski babici Katarina Kvartič in Marija Cvikl. Po drugi svetovni vojni se je delo na ljubljanski babiški šoli razširilo, za kar je skrbelo več šolskih babic. Te so predvsem bile odgovorne za praktični pouk v porodni sobi in na ginekološko-porodniških oddelkih. V povojnih časih so delovale Kristina Hunski, Irena Vudler, Olga Lorber, Marija Gams in druge. Po uveljavitvi štiriletnega šolanja babic pa so medicinske sestre-babice postale inštruktorice pri praktičnem pouku in predavateljice babiške nege in babištva. To delo so opravljale predvsem Hermina Klun, ki je leta 1977 postala direktorica Babiške šole v Ljubljani, Lea Šmid, Kristina Grm, Mihaela Skoberne, Tatjana Rupnik, Tatjana Valant in druge (Kralj, 2004).

Po prvi svetovni vojni je bil za profesorja teoretičnega in praktičnega porodništva na babiški šoli ter hkrati za primarija ginekološko-porodniškega oddelka deželne bolnišnice v Ljubljani imenovan Alojz Zalokar. Profesor Zalokar je kmalu sprevidel, da so prostori premajhni in neprimerni. Zbral je statistične podatke in argumente in jih predložil na ljudsko zdravstvo v Beogradu, ki se je odločilo za nakup primernejših in večjih prostorov. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev kot kupec sklence pogodbo 16. oktobra 1921 za posestvo ob Stari poti 3, sedanji Šlajmerjevi ulici. Posestvo z vrtovi in veliko

bolnišnično poslopje je do tedaj služilo ustanovi za neozdravljive. Prostori v tem posloplju še zdaleč niso bili primerni za ginekološko-porodniške pacientke. Začela se je velika prenova poslopja, primernejšega za ginekološke in porodniške oddelke.

Za novoustanovljeno samostojno Porodniško kliniko in bolnišnico za ženske bolezni je za predstojnika bil imenovan profesor Zalokar, postal je tudi ravnatelj babiške šole. Prve porodnice in ginekološke bolnice je začela klinika sprejemati 23. januarja 1923. Slavnostno je bila klinika odprta 20. marca istega leta. Kliniko je odprl profesor Andrija Štampar iz Zagreba kot zastopnik ministrstva za ljudsko zdravstvo iz Beograda.

Prof. dr. Alojz Zalokar je bil zelo razgledan in vpliven za napredek stroke. Sočasno je bil ravnatelj babiške šole, ki je imela šolske prostore z internatom v sami stavbi porodnišnice. Na podstrežju ob oddelku za patološko nosečnost G VI je bil internat, učilnice pa razpršene po celi hiši. Prof. dr. Zalokar je bil en glavnih predavateljev in vzgojiteljev v babiški šoli in vseh organiziranih dopolnilnih tečajjih. V tem obdobju učnih knjig ni bilo, vsa predavanja si je bilo treba zapisovati (Jarnovič, 1979).

V času druge svetovne vojne in ob ustanovitvi Osvobodilne fronte (OF) so se vsi zdravniki, babice in del drugega osebja aktivno vključili v njihove aktivnosti. Bolnišnica za ženske bolezni je tako postala eden izmed pomembnih stebrov OF in važna baza partizanske zdravstvene službe (Gradišek, 1973). Tukaj se je zbiral in pripravljala sanitetni material za partizanske bolnišnice, obenem pa je hiša bila varno zavetje številnim aktivistkam in partizankam pred okupatorjem.

Po osvoboditvi je bil prvi predstojnik prof. dr. Pavle Lunaček - Igor, in to od leta 1945 do 1955. Prostorsko

stisko je skušal reševati z dotedanjim sanatorijem »Leoninum«, današnjim Leoniščem. Prostori so bili skrajno neprimerni za ginekološke bolnice, ki naj bi bile preseljene v to stavbo. Obe hiši sta imeli slabe sanitarne prostore, kurjavo s posameznimi pečmi, brez dvigal, tako da so pacientke iz pritličja nosili z nosili v višja nadstropja. To je bil čas po osvoboditvi, tako da so vsi zaposleni iz klinike z udarniškim delom pomagali pri prenovi. Rešitev je videl v gradnji novih klinik.

Prof. dr. Lunaček predlaga gradnjo babiške šole z internatom na vrtu porodnišnice. Želel je pridobiti več kadra. Pri gradnji so zopet pomagali vsi zaposleni, gojenke, ki so že hodile in na novo vpisane v šolo, pa tudi sam ravnatelj prof. dr. Lunaček je sodeloval. V letu 1950 je bila zgrajena Babiška šola z internatom, ta še danes stoji na Šlajmerjevi ulici 3A. Prostori v prvem nadstropju so bili namenjeni bivanju učenk, spodaj so bile učilnice, imeli so tudi kuhinjo in jedilnico s tem, da so dežurne učenke prinašale hrano iz Leonišča in jo samo razdeljevale v šoli. Režim v šoli in internatu je bil strog, določen z mnogimi pravili. Ob večjih posegih in dogajanjih ponoči so gojenke celo zbujali, da bi opazovale določene posege (Jarnovič, 1979).

Prof. dr. Lunaček je posvetil vso svojo skrb razvoju porodništva za vso Slovenijo. Porode na domu je preusmerjal v porodnišnice, ker je menil, da je to za ženske varnejše. Porodi, ki jih je bilo v letu 1945 v porodnišnici 1644 ali 4 porodi dnevno, se je čez 10 let, leta 1954, dvignilo na 5327 ali 14 porodov dnevno. Na njegovo pobudo se je začelo tudi z zdravstveno vzgojo pri ženskah (Jarnovič, 1979).

Od leta 1944 do leta 1977 je Babiško šolo vodil in predaval porodništvo prof. dr. Vito Lavrič. Svoje

življenje je posvetil ginekologiji in porodništvu, predvsem pa razvoju Babiške šole v Ljubljani. Leta 1949 je izdal svoj prvi učbenik za babice (Kralj, 2004).

1984 je zaključila zadnja generacija srednješolskega izobraževanja. S tem je bilo prekinjeno izobraževanje, ki je trajalo od leta 1753. Nato so bili glede izobraževanja babic dani različni predlogi. Z naporu in podporo tedanje politike in določenih podpornikov v družbi se izobraževanje babic nadaljuje v letu 1996/97, in to na visoki strokovni stopnji izobraževanja. Fenomen tega izobraževanja je, da je prav pri nas prvič v zgodovini dovoljeno, da se na tem področju izobražujejo tudi moški, tako dobimo izobraženo diplomirano babico/babičarja.

Od leta 1955 do 1975 je kliniko vodil prof. dr. Franc Novak, ki je razširil delovanje klinike predvsem na področju ginekologije in zdravstveno-raziskovalnega dela. Predvsem se je posvetil operativni ginekologiji. Izpopolnil je operacije pri raku na maternici, ki so bile odmevne tudi zunaj naših meja. Kljub njegovi prezaposlenosti na strokovnem področju je sodeloval pri samoupravnih nalogah klinike. V času njegovega vodenja se je klinika močno razširila. Pridobil je 172 postelj v Kliničnem centru in priključil porodnišnico iz Ulice Stare pravde Ginekološki kliniki. Ta se je preselila v drugo nadstropje stavbe UKC, kjer je nastal sodoben porodi blok.

Naslednje obdobje vodenja od leta 1975 pa do 1978 je prevzel prof. dr. Draško Vilfan. Uspešno je nadaljeval pot svojega predhodnika in podpiral razvojno pot Ginekološke klinike na vseh področjih. Imel je razumevanje in podporo pri menjavi vse dotrajane bolniške opreme. Z razvojem stroke je bilo nujno tudi dodatno izobraževati zdravstvene kadre. Imel je posluš in je vztrajal pri dodatnem znanju, tako da so

se medicinske sestre-babice udeleževale raznih tečajev, kot so: inštrumentiranje, intenzivna nega novorojenčka, enoletni tečaji iz intenzivne nege in terapije odraslih, tečaj za regulacije fertilitnosti, dietetika

Po letu 1978 vodstvo klinike prevzame prva ženska prof. dr. Lidija Andolšek Jeras. Zaradi širjenja dejavnosti in vse večjega števila porodov klinika spet prihaja do prostorske stiske. Zato se odloči za priprave na gradnjo nove porodnišnice. Veliko dela prevzame primarij Vasilij Cerar, ki dokonča novo porodnišnico, obenem pa postane tudi novi direktor Ginekološke klinike. Nato so se v različnih obdobjih začeli menjavati tudi direktorji. Prišel je prof. dr. Božo Kralj, za njim prof. dr. Helena Meden Vrtovec, za njo prof. dr. Adolf Lukanovič in prof. dr. Borut Kobal. Vsi dosednji direktorji so prispevali svoj kamenček v mozaiku za razvoj Ginekološke klinike. Sočasno so se tudi glavne medicinske sestre in babice trudile pri razvoju zdravstvene in babiške nege.

Viri in literatura:

Gradišek, A., 1973. 50 let klinične bolnice za porodništvo in ženske bolezni v Ljubljani. (online). Dostopno na: [https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/search/index?query=PORODNI%C5%A0TVO&dateFromYear=&dateFromMonth=&dateFromDay=&dateToYear=&dateToMonth=&dateToDay=&authors=\[1.12.2022\]](https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/search/index?query=PORODNI%C5%A0TVO&dateFromYear=&dateFromMonth=&dateFromDay=&dateToYear=&dateToMonth=&dateToDay=&authors=[1.12.2022]).

Jarnovič, V., 1979. 24 let glavna medicinska sestra Klinike za ginekologijo in porodništvo v Ljubljani: razgovor z viš. med. sestro Marijo Drnovšek. (online). Dostopno na: <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/1368>. [1.12.2022].

Kralj, B., 2004. Ob 250-letnici Babiške šole v Ljubljani – zgodovinski oris. (online). Dostopno na: <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/2477> [1.12.2022].

Lavrič, V., 1953. 200 let Ljubljanske babiške šole (1753-1953).

Povabilo babicam – babiška šola

S P O Š T O V A N E ,

ob 270-letnici začetka formalnega izobraževanja babic na Slovenskem načrtujemo v sklopu različnih prireditev tudi odkritje spominske plošče na Babiški šoli v Ljubljani, in sicer 5. maja 2023, ob mednarodnem dnevu babic.

Na ta dogodek vabimo vse babice, ki ste se šolale na tej šoli, pa tudi vse druge babice, ne glede na to, kje so pridobile svojo babiško izobrazbo.

Za lažjo organizacijo srečanja in posredovanja vabil vas prosimo, da nam do 1. 4. 2023 posredujete svoj kontaktni naslov (domači naslov, telefonsko številko), kontaktna oseba:

Gordana Njenjič,
Ginekološka klinika, Babiška šola, Šlajmerjeva 3A, 1000 Ljubljana
e-naslov: gordana.njenjic@hotmail.com, GSM: 041 774 789